

א. הא' רבין: ע"י ההחלטה שהחלטנו חכם חינוך הפסדנו הבחנה חשובה. מבדילים בין חכם לשון של ימי הביניים ובין בלשנים מודרניים. יש חכמי חינוך — אנשים שעסקו בתורת החינוך בימי הביניים. אני מציע להזור ולחשוב על מומחה חינוך או מומחה בתורת החינוך. הא' טור-סיני: ע"י ההחלטה שקיבלנו קבענו, שיש להשתמש במונח הנוהג בלשון. אין זו שגיאה להשתמש במומחה לתורת החינוך, אלא קבענו מה שיישף למונח, ולא פסלנו צירוף הקיים בלשון. אנו עוברים למונח הבא:

prestige

הצעת הוועדה — שם טוב. הא' בנעט העיר בצדק: יש שם טוב בלא "פרסטיז", ויש "פרסטיז" בלא שם טוב. הוא מציע: (יחס) כבוד. ההצעה הקודמת של הוועדה הייתה: הדרה (ע"פ "ברוב עם הדרת מלך"). זוהי מלה שאיננה מטושטשת ויש בה הרבה מן המושג. יש לאדם פלוני "פרסטיז" — אלה הן זכויות העוברות גבול המציאות, שהן בגדר פלאים, כישוף, praestigia ברומית, ואילו היה אפשר להביע קצת מן הקסם המובע בשם הזה גם במלה העברית, נדמה לי, שזה היה נוטל קצת מן הספקות.

הא' ריבלין: אני הייתי המציע בוועדה הדרה. הגעתי לזה מתוך המושג הערבי **كبرياء**. "פרסטיז" ברומית זהו קסם. **هاب** פירושו — הפחיד, הטיל מורא על מישהו. מתוך זה הגעתי להדרה ואף מצאתי "ברוב עם הדרת מלך".

הא' בן-נון: נראה לי, שהמושג prestige תובע מאתנו חידוש לשוני — דבר שאנו סולדים ממנו בדרך כלל, ורק במקרה שאין ידנו מגעת לדלות מאוצרותינו אנו בוחרים בו. מכל השרשים, המובאים כאן, קרוב ביותר שורש הכבוד אל prestige — לא לפי האטימולוגיה. המושג הצרפתי התרחק כל כך ממקורו האטימולוגי, עד כי לשוא נחפש מקסם שווא. קרוב ביותר מושג הכבוד, ולא הדרה, כיוון שהדרה רומזת יותר מדי בכיוון ההופעה החיצונית, ואין זו הולמת את המושג. משום כך אני מציע לחפש את המונח העברי מהשורש כבד: אולי **כְּבוֹדָה** (אע"פ שיש גם **כְּבוֹדָה**, אבל זו רחוקה מזו). ואפשר שיימצא משקל טוב יותר.

הא' רבין: דומה לי שהמלה הדרה זה מה שנקרא באנגלית pomp, ולא prestige. לגבי כבוד — כבוד זה דבר אקטיבי, הרגשת האחרים לגבי אותו איש. יש מלה מכובד. לו אפשר היה להגיד מכובדות — היה זה קרוב. בעצם, prestige זה לא כבוד ולא שם טוב, אלא מתבטא בדרך כלל בפעולות שאינן קשורות באותו איש. הוא יכול אפילו לא לדעת על כך. יש prestige של שיטה לימודית או של מכון. קשה למשל להגיד: הדרת האקדמיה. במונחי מנהל ציבורי הוצעה המלה עֲרֵפָה לprestige — המידה שניתנת כהערכה לאיזה דבר, ואני מציעה לדיון. בערבית מלה זו היא **ماء الوجه** ולא **هبة**.

הא' מלצר: נדמה לי, שהמלה פרסטיז'ה כפי שמבינים אותה כיום היא המידה, שבה אנו מחשיבים אדם או עם או מוסד. הפרסטיז'ה עולה או יורדת, פירושו שמחשיבים יותר או פחות. לפי זה אני מציע **אחשבה**.

הא' שלי: גם אני סבור, שבימינו המלה "פרסטיז'" עניינה כבוד או ערך, ואין למלה הזאת אותו גוון שהיה לה במקורה — קסם. כבר אמרו, שפרסטיז'ה של אדם עולה על ידי היחס מבחוץ. אבל יש במלה זו גם מערך עצמי. אדם נלחם על פרסטיז'ה שלו — על דרגה של ערך או של כבוד עצמי שלו. לכן יש לפנות לשרשים כבד וערך. ונדמה לי שהמלה ערכה מביעה זאת. אולי ניתן לומר חין-ערך או מעלת-הכבוד.

הא' ריבלין: יצחק יחזקאל יהודה היה משתמש במלה **כְּבוֹדוֹת** למלה הספרדית honoras.

הא' אורמיאן: במונח העברי ל"פרסטיז" יש להדגיש את מקומה או מקורה של הפרסטיזיה. בעל הפרסטיזיה יש בו ערך הקשור בביטויים קסם, חן. הג' גרבל: בוויכוח הזה הובהר לנו, שהמונח "פרסטיזיה" כולל כמה מושגים: גם יחס הקהל אל אדם מסוים או אל מוסד מסוים וגם ערכו האובייקטיבי של אותו מרפז ההערכה או ההחשבה. בציבור רווחת המלה משקל. משקל קרוב לכבוד, למה לא נשתמש במלה הפשוטה ערך? שאדם נלחם על ערכו, או שערכה של ממלכה מסוימת ירד בעיניו? הא' סלושץ: אני חושב, שמכל ההצעות האלה טוב שם טוב. יש כמה דברים בלשונות הים התיכון שהן קרובות כל כך לעברית — שיש להתחשב בהן יותר מן האנגלית. הא' בנעט: מתנגד לדעה כאילו ה"פרסטיז" הוא רק דבר התלוי באדם עצמו. "פרסטיז" תלוי לא פחות בקהל שלו. יש שאדם או מוסד מפסיד פרסטיז' רק מפני שאחר גדל בפרסטיז'. כשהצעתי כבוד או יחס של כבוד, חשבתי על עניין החינוך, אשר בשבילו נדרש המונח כאן. פרסטיז' של מורה יכול להיות מבוסס על ערכים של ממש, אולם לפעמים הוא נובע מקסם אישי בלבד, בעוד האדם אינו עומד על הגובה מבחינה מוסרית או אחרת, אלא שהוא יודע למשוך את התלמידים; או שיש למורה פרסטיז' בהנהלה, לפי שהוא יודע להשפיע על המנהל. אפשר לבחור גם במלת ערכה או אחשבה, אבל בשום אופן לא במלת ערך, כי היא מורה על ערכו העצמי של האדם בלבד. הוצעו עוד כמה הצעות טובות, ביניהן חין-ערך. ביטוי זה נראה לי מוצלח למדי, אע"פ שאינני אוהב את השימוש במליצות בדרך כלל.

הא' מדן: נזכור נא מאמר חז"ל על "יקירי ירושלים, שלא היו מסובין...". אולי יפה להוראת "פרסטיז" השורש יקר: יקר, יקרה או יקירות. "ליהודים היתה אורה ושמהה וששון ויקר", "את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו". אם אנו באים לשקול כאן הצעות נוספות, הרי יש מקום לדון גם בהצעה זו.

הא' טורסיני: כשאני בא להכין את הדבר להצבעה — קל לדחות דברים מסוימים: אי אפשר להשתמש במלה ערך. הערך נשאר אותו ערך, גם אם ה"פרסטיז" גדול או קטן יותר. המושג האחרון קשור בשמו של האיש או המוסד בעיני אחרים. יכול להיות מוסד שאין לו פרסטיז', משום שאינו מוכר וידוע ברבים. אדם שאין יודעים עליו — אין לו פרסטיז'. זהו, לדעתי, מוצא לדחייה של כמה הצעות. אין להשתמש גם בצורה של הערכה, או הצעה דומה. ההערכה עניין יחסי הוא ונתון לשיקול לצד זה או אחר. אבל אין פרסטיז' ש ל י ל י. אפשר לומר, שאין למישהו פרסטיז' — אבל פרסטיז' לרעה אין בשום לשון. גם לא משקל — כי הוא דבר אובייקטיבי, לא תלוי בדעת אחרים. כאן דרוש דבר שהוא קרוב לחזקה. אפשר היה אולי להוסיף חזקת-כבוד, אבל איני מציע חזקה בשימוש זה. יקר אינו אומר יותר מהמלה כבוד. זהו אותו המושג ואתה התפתחות. במקום שאפשר לומר יקר אפשר לומר גם כבוד, אלא שלה יש תוספת מושגים, שאין לכבוד, דבר יקר וכו', וזה יגרם לקשיים רבים יותר. אין שם טוב לעצמו מספיק, כי הוא אינו דבר יוצא מן הכלל. לעסק יש שם טוב, אבל אין זה עדיין פרסטיז'. ב"פרסטיז" יש קסם שאיננו בשם טוב. מלה כגון כבוד יש בה יותר. בכבוד יש מושג של יתרון. ולכן צירוף כגון שם כבוד, שם מכובד היה הולם את העניין. אבל אני שואל, אם צירוף כזה הוא די טוב בשימוש. שם-כבוד הוא קצת ארוך. שם נכבד קובע יותר מדי את הכיוון — מה שאין כן ב"פרסטיז".

המלה חין בספר איוב אין פירושה לטובה. אלא שבכל זאת איננה בשימוש, ואולי אפשר להשתמש בה לפי הרושם הכללי. לא הייתי מתנגד לקבוע את המלה, ללא תוספת. ואם ידובר על זה, הרי הכול מכירים את המלה חין רק מתוך הכתוב הזה: "דבר גבורות" — לשון דיבור ו"חין ערכו" — כשהוא יערוך חין — יערוך מליים, ואין להשתמש בצירוף זה. גם מן קרו

אומרים רק "עלתה קרנו", "ירדה קרנו" — בלשון פיוטית, אבל אין שימושים אחרים של מלה זו מן העניין כאן.

הגב' גרבל : אני מציעה יקרה : "ותבו ליקהת אם".

הא' טור-סיני : יקרה זו פקודה, תורה.

הא' בן-נון : מאחר שפרופ' טור-סיני העיר בצדק, שיקר וכבוד היינו הך, ואי אפשר לקבלו, אציע להעמיד להצבעה יקרה, כפי שהציע הא' מן כחת ההצעות. יש לבחור במלה חין או יקרה או ערכה, אבל ערכה רחוקה יותר.

הא' שירמן : אני מציע חין ערך. הייתה פעם הרבה בשימוש ונשכחה. אני חושב, שאין להפריד את ההערכה. המלה חין אינה אומרת כלום. ואפילו אם יפרשו חין ערכו מהערכה — אנו הרי מוציאים את הדבר מפרוטו.

הא' בן-חיים : כשאמר הא' שלי חין ערכו, כולנו הבינונו והיה זה מובן. חין ערך בא במקרא, ומשמעותו שם אחרת, אבל הוא משתמע מן חין — חן, קסם. אין לנתק את שתי המלים חין וערך זו מזו, ומן הראוי לשים לב לכך, שחין בנטייה כגון חינו ישווה אל חנו.

הא' מלצר : אחת המעלות היתרות של כל מלה זרה, ועיקר חשיבותה וחנו הם בזה, שהיא שונה ממלה ביתית, ואצלנו מרגישים טעם זה בארמית. על משקל עובדה, חומרה, אני מציע חושבה או יקרה, או עובדה. ובזה תהא מורגשת הזרות שבה.

הא' טור-סיני : יש קושי בכל הדברים, אך יש בוודאי אמת במה שהזכיר הא' מלצר : יש מקום למלה ארמית בשימושים ידועים, אם צורתה ניתנת להיאמר בעברית, ויש בזה יתרון. יקרה אפשרי, או יקרתה, אבל נדמה לי, שיקרה עולה על יתר ההצעות. אני כשלעצמי, כמי שעסק בפירוש התנ"ך מרגיש, שחין ערכו הוא עריכת חין, זאת הכוונה, ואינני יכול בנקל לקבל חין ערכו במובן הפרסטיז'ה — תמיד אראה זאת כמליצה. אם אפשר, עלינו למצוא מלה אחרת. לחין בלבד יכולתי להסכים, אולם אני מעדיף צורה המורה על מקורה הארמי, אם נוכל לתת למלה צורה עברית.

הא' בנעט : אני מרגיש, שאני יכול להסכים לכמה הצעות, ובדעתי להצביע בעד הצעות שונות. שמא גם אחרים מרגישים כך ? אני חושב, שההצעות מזדייפות לעתים על ידי כך שהדעה המקובלת היא, שמתור להצביע רק בעד דבר אחד.

הא' טור-סיני : אם כמה הצעות מקבלות רוב, לא נוח הוא לברר את ההחלטה הסופית. אבל הרשות בידכם להצביע בעד הצעות אחדות.

הא' בנעט : אני מבקש, שלא יהיה זה עיקרון, שאם הושג רוב בעד הצעה מסוימת, תיגמר בזה ההצבעה, ולא יגיעו עוד הצעות אחרות לכלל הצבעה (אף על פי שאולי עשויה הצעה אחרת לזכות לרוב גדול יותר).

הא' טור-סיני : אני מבקש מכם להשאיר בידי היו"ר גמישות מסוימת. אם יהיה רוב מפורק, לא אסיים את ההצבעה, אבל אם יהיה רוב מוחלט, נקבל את ההצבעה.

בעד יקרה הצביעו 8 ; נגדה — 2. בעד חין — 2. בעד חין ערך — 9. בעד ערכה — 6.

הא' טור-סיני : עתה נצביע על שתי ההצעות יקרה וחין ערך.

בעד חין ערך הצביעו 8 ; בעד יקרה — 10.

נתקבלה המלה יקרה.

הא' מן : ליד המונחים אסכולה חינוכית, — פדגוגית, — בחינוך ; זרמים בחינוך, זרמים חינוכיים ; ספרות פדגוגית ; מיתודה פדגוגית ועוד העירה הוועדה : "המונחים חינוכי, פדגוגי,

בחינוך, לחינוך, (של) "חינוך שקולים הם, ומותר להחליפם זה בזה לפי העניין".
הא' מירסקי חולק על כך ועל כיוצא בזה ומתנגד לקביעת מונחים בצורת שמות תואר, במקום שיפה להם דרך הסמיכות, ולכן הוא גורס רק אסכולה בחינוך, ספרות לחינוך וכד', ולא חינוכית.

הא' טור-סיני: אין כאן שאלה דקדוקית, אלא שאלה סגנונית: אם ללכת בסגנון ההולך בעקבות המסורת הקודמת, או אם נותנים חופש בסגנון. הצורות חינוכיות, לימודית הן חוקיות בלשון. אין לפתוח בוויכוח כאן. כבר הורו הציבור והספרות, שיש תארים כאלה בלשון, ואי אפשר להתקיים בלי מונחים בלשון מקצועית (לשון למקצוע, של מקצוע וכד'). מי שאינו אוהב זאת מותר לו בוודאי שלא להשתמש בכאלה, ויכול הוא גם לכתוב נגד שימוש זה. אבל שבאקדמיה נפסול צורות שכל כך השתרשו בלשון — אין זה נכון. אינני רוצה לפתוח בוויכוח כאן. זוהי שאלה הנוגעת לסגנון לשוננו. אילו כתבנו שירים, לא היינו משתמשים בתארים אלה. נדמה לי, שלא כאן המקום להתווכח על בעיה כללית זאת. אביא זאת להצבעה.

הא' מירסקי: לדברי הגשיא יוצא, שנכנסנו לעניין סגנוני, ולא לעניין של מינוח. הרי מדובר כאן במונחים, ואני מבקש לדבר על המונחים הללו ועל שיטתם. לכן, אני מתנגד להצבעה אם נדון כאן או לא.

הא' טור-סיני: יש מי שרואה בזה שאלה של מינוח. מי בעד זה, שיש לדון בכל מונח ומונח, אם לומר חינוכי או לחינוך וכדומה? אם קבענו מונחים למאות בצורה זו, הייתה לנו ההכרה, שאין להימנע מזאת.

הא' מירסקי: קבענו מונחים במקצועות, אבל במונחים שיש להם חיבור לחיים — יש לשים לב לסגנון.

הא' טור-סיני: נצביע בצורה אחרת. דעתו של הא' מירסקי היא, שמונחים בצורת תואר, כגון חינוכי, פסולים הם.

הא' בן-חיים: אני חושב שיהיה טוב, אם ייפתח ויכוח קצר לעצם השאלה.

הא' טור-סיני: אין לגמור דבר זה בזמן קצר, ואנו חייבים להתקדם. זוהי שאלה של השקפת עולם על דרך לשוננו. לדעתי, אי אפשר להתווכח עכשיו, אלא במועד אחר. אנו מדברים על ספר חינוכי, וכדומה.

הא' מירסקי: אינני פוסל את המלה חינוכי, אבל יש לי לומר כמה דברים למונחים אחרים ולשיטה הזאת.

הגב' גרב'ל: אינני יודעת, אם כיוונתי לדעתו של הא' מירסקי. השאלה איננה עקרונית. יש מקרים שבהם ניתן לגזור שם תואר, ויש מקרים שאין אפשרות לגזור. לא נתנגד לשיטה מדעית, אבל שיטה חינוכית פירושה, שיש בה כדי לחנך.

הא' טור-סיני: שיטה מדעית משמשת גם במקום שיטה במדע, וזוהי אותה הבעיה.

הא' בן-נון: כבר נכנסנו לעצם הדיון, ואין להימנע מדיון עקרוני. אני שותף מלא לחרדתו של הא' מירסקי בשל התופעה הרווחת היום כל כך: להרבות השימוש בתואר במקום שהלשון העברית מחייבת סמיכות שמות. לא אוכל להשלים עם המונח המקובל מהנדס חשמלי. חייבים אנו להכריע בשאלה: אימתי התואר מותר ואימתי לא? הסמיכות הרגילה היא אחת הדרכים היפות והעשירות ביותר בלשוננו והולמת גם הרגלי לשונות אחרות (כגון צירופי השמות בגרמנית). נשאיר את השימוש בתואר רק למקרים, שבהם התואר מתאר באמת את תכונתו של השם שלפניו.

הא' טור-סיני: נדמה לי, שיש לדבר על בעיה זו לחוד. הרגשה מסוימת כלפי הדברים האלה יש לכולכם, ואינכם רוצים במהנדס חשמלי. אני מציע להישאר במסגרת הדיון במונחים אלה.

הא' מירסקי: הדרך לגזור תואר על ידי תוספת יו"ד לשם — דרך היא בלשון, ואיני בא לחלוק על עצם השיטה, שנהיה מחדשים איזה מונח מן המונחים על משקל זה במקום שיש צורך בכך. אבל חולק אני על ההוראה, שאנו באים להורות בעניין השימוש בתארים, שכן יש בה קלקלה ללשון.

ההוראה, שאנו מורים על כוח שימוש של משקל זה, אני למד ממה שנאמר בהערה: "המונחים חינוכי, פדגוגי, בחינוך וכו' שקולים הם, ומותר להחליפם זה בזה לפי העניין". מכאן שרשאי אני להחליף מלת בחינוך במלת חינוכי. ותקנה זו היא בגדר מלאכה שאינה צריכה; שם עם ב"ת של בכל"ם דרך המלך היא בלשון העברית, ומלת חינוכי אני בא ומחדש. על כן יש לשאול מה צורך לנו בחידוש זה, ואיזה חיסרון הוא בא למלא? אם יש לה ללשון כלים להשתמש בהם, למה לנו כלים חדשים? טעם זה יש בו די כדי שגרחיק מלת חינוכי.

אבל יש עוד טעם אחר וכוח ההכרע שלו גדול משל הראשון. הנה נאמר באותה הערה, ש"המונחים חינוכי, בחינוך, לחינוך, (של) חינוך שקולים הם, ומותר להחליפם זה בזה לפי העניין". נוסח ההערה אינו ברור כל צורכו. ודאי אין כוונת הדברים שמותר להחליף מלת בחינוך במלת לחינוך או מלת לחינוך במלת של חינוך, אלא הכוונה למלת חינוכי בלבד, ובמקום של חינוך מותר לומר חינוכי, ומלת חינוך הבאה בסמיכות, כגון בעיות חינוך, מותר להחליף את דרך הסמיכות בבעיות חינוכיות. ועדיין אין כאן הכול, שהרי הדעת נותנת, שיהא אותו היתר חל גם על מלת שבחינוך, כגון פגם שבחינוך, גם אותה מותר להחליף ולומר במקומה: פגמים חינוכיים. נמצא, מלת חינוכי העומדת ברשימה זו בצדן של שאר המלות בחינוך, לחינוך, של חינוך וכו' אין כוחה ככוח אחת מהן, אלא היא בפני עצמה שקולה כנגד כולן. ואין אני מתנגד שנשתמש בכינוי חינוכי לכנות דבר מן הדברים, אבל מתנגד אני לדעה, שיפה כוחה של מלה אחת ככוחן של חמש מלים כאחת, ותבוא מלה אחת ותבטל חמישה דרכי דיבור.

הא' טור-סיני: נצביע לגבי כל מונח ומונח, ולא יהיה בהערה הסופית אלא צירוף ההחלטות שיהיו ביחיד.

הא' מירסקי: ההוראה הזאת יוצאת מגדר המינוח ונכנסת לגדר הסגנון, וודאי לא נתכוונה הוועדה לכך. ואם אין אנו משגיחים בזה, כלום ביררנו לעצמנו מה הפסד תימצא הלשון נפסדת על ידי שנמעט כוחן של אותיות בכל"ם, שהן כלי ההיגיון שהלשון העברית משתמשת בהם ומדייקת בהם דיוקי מחשבה. אף אנו משכחים את תורת הסמיכות מן הלשון. על כל אלה אנו מסכימים וממשיכים על הלשון דרך דיבור סתמית וסתומה וכהויה, ואין יודע על שום מה, ויצא דבר האקדמיה לקצץ בלשון העברית.

על כן אני מציע, שנבטל את ההוראה המיפה כוחה של מלה אחת ככוחן של כמה דרכי לשון, וניכנס לגדרנו לקרוא שמות לדברים.

הא' טור-סיני: אין כאן התרוששות של לשוננו, אלא באנו להעשיר את לשוננו. ראינו צורך להשתמש בשמות תואר, כמו שיצרו בימי הביניים את המלים רוחני, חיוני במקום שלא היו. והלשון שלנו, שאיננה לשון ההלכה בלבד, אלא היא גם מדעית, מפוצלת למקצועות, ויש לנו צורך בתארים אלה, וצורך זה אנו באים למלא. בכל"ם, המלים שמצרפים להן, יש להן מקום רב לשלוט בלשוננו, אבל יש מקום שיש צורך הכרחי להביע תואר.

הא' מדן: המונחים האלה כסדרם לא הובאו בהודעה למליאה, אלא בהודעת הסיכום המלאה שנשלחה לפני כן. ועל המונחים הרשומים בהודעת הסיכום מוסבה ההערה הזאת, שניתנה, כדי שלא יהא צורך לתת לכל מונח רשימה שלמה של האפשרויות הניתנות להבעתו, אם ע"י תואר ואם ע"י סמיכות או צירוף אחר. אם נדון

כאן על כל מונח לחוד כיצד לסגן אותו, נצטרך להקדיש לדבר זה לפחות שתי ישיבות מיוחדות למונחים האלה, ועול זה לא נתכווננו להטיל על המליאה. כשהגשנו את הצעה, ראינו לסמוך קצת על השכל הישר של האדם הבא לכתוב על עניינים חינוכיים. אדם בעל טעם לא יאמר תולדות חינוכיות במקום תולדות החינוך, ולכן נאמר בהערותנו "מותר להחליפם לפי העניין". ואשר לסיומת ה"ד" — רשמתי לי כאן בשעת הדיונים רשימה קצרה של צירופים מקובלים, ואיש לא יחלוק שהדברים נקלטו ונשתרשו: בעיה מדינית, בעיה דתית, חינוך ממלכתי, חינוך ממלכתי-דתית, מילון רפואי, אנציקלופדיה מקראית, קשיים טכניים, עיתון מפלגתי, סוכנות יהודית, ועד אמרכלי. ברור, ואף האי מירסקי יודה, כי הבעיה אינה דתית, אלא בעיה של הדת, וכי העיתון אינו מפלגתי, אלא של המפלגה, וכי ההסתדרות אינה ציונית, אלא של הציונים, ואף על פי כן... והרי נאמר לפי העניין. לפי העניין דווקא, ולא שלא לפי העניין. אף האי מירסקי אמר בתוך דבריו עניין סגנוני, ובוודאי התכוון לומר עניין של סגנון. משמע, שהדבר הזה אינו חידושה של הוועדה הזאת. הוועדה ידעה את עניין הצורות המורכבות, והיא נותנת את האפשרות לאדם הכותב עברית לגוון את כתיבתו, והכול לפי העניין, לפי העניין דווקא.

האי טור-סיני: אני מציע למוכירות להעביר רשימה כזאת, עם האפשרויות של הביטוי בכתב, לידיעת החברים, ועל אלה שיובע ערעור גדון אחר כך באחת הישיבות. האי שלי: אנחנו יכולים להחליט, כי בכוח הדברים שנשמעו כאן תעיין הוועדה שנית במונחים האלה, ובמקום שאפשר תשתמש בתואר, ובמקום שאי אפשר — תשתמש בצירוף של סמיכות או של אות מבכ"ם.

האי טור-סיני: המסכימים אתם, שיקדם להחלטתנו דיון בוועדה, אם אפשר להגיע לידו הסכם בנוגע לאפשרויות אלה. ואם יישארו בעיות מסופקות — יביאו אותן.

האי בן-נח: אם יקדם לכך דיון עקרוני — כדאי ללכת בדרך זאת.

האי טור-סיני: כאן בעיה של השקפת עולם. קשה להגיע לידו הסכמה כללית. אני בטוח בוועדה, שהשתדלה ללכת בדרך הנהוגה בעברית ככל שילכה, אבל היא מתחשבת בהתפתחות; יש מלים קיימות ואין להתעלם מהן. גם בלועזית נשתנתה השקפת העולם. המסכימים אתם, שהוועדה תדון בדבר עוד הפעם?

האי רבין: אם זוהי שאלה עקרונית — אסור לכוף על הוועדה כעין ויתור על כך. או שמותר ליצור — ואז מותר לוועדה ליצור, או שאסור — ואז אסור לוועדה להחליט בעניין זה. האי טור-סיני: יש דרך, שבמקום ההערה כצורתה נכתוב, שעל שימושן של הצורות הבהרות בכל"ם מכאן ובתואר מכאן תבואנה הוראות מדויקות יותר מצד האקדמיה. לפי שעה נותנים שתי הצעות.

האי אורמיאן: אני מציע שלא לדחות זאת, משום שעל ידי כך לא נתקדם. אני מציע לתת לחברים לסיים את דבריהם, ולאחר מכן להסיק מסקנות לכאן או לכאן. האי מלצר: אני מציע לשם הקיצור לערוך הצבעה לניסיון: מי בעד הגבלה של השימוש בתואר?

האי טור-סיני: כל עוד שאין אנו אומרים מהו הגבול, נשאלת השאלה, היכן הגבול? האי בן-חיים: האקדמיה איננה מוסד לקבלת מונחים בלבד, אלא לדיון בכל שאלות לשון, ובכללן ענייני הסגנון. לכן השאלה יכולה לדון, אם היום ואם ביום אחר. בעצם אין לגזור על הלשון העברית, שלא יהיו בה תארים כגון הנדון כאן. כלל בלשון נוצר על ידי שימושים של פרטים, ולכן עלינו להתבונן בפרטים. לוועדה היו מונחים שלא יכלה להגיע להכרעה, ולכן ביקשה מהמליאה לדון בהם. אילו הובאו המונחים הקונקרטיים, הפרטים, לפנינו והיינו דנים בהם כאן, נדמה לי, שהיה זה גוזל פחות זמן מן הדיון בצד העקרוני, האם

צירוף בתואר מותר או אסור. השאלה בעיניי היא, מה מתאים למונחים המדוברים? אני מציע, שנדון במונחים, שהוועדה לא יכלה להחליט עליהם. והכול יסתכם מן הפרטים. אין להחזיר את הדיון לוועדה, כי הוועדה לא תצליח שוב להגיע לדעה אחידה.

הא' ריבלין: בתחילת הלשון השתמשו רק בסמיכות. יותר מאוחר השתמשו בכלל"ם. כאשר החלו להכניס דבר זה, לא היו פילולוגים ולא הבחינו. פה יש שאלה עקרונית, אם נדון במונחים אלה — יכול להיות, שבמקרים אחרים לא תתאים הצורה. צריך לקבוע מתי אנו משתמשים בסמיכות, מתי בכלל"ם ומתי בתואר? זוהי שאלה שצריך להקדיש לה זמן מיוחד.

הא' אורמיאן: אני חושב על אלה, שישתמשו במונחים אלה, ואני מבקש שלא להכביד עליהם. אני מבקש שלא לגזור על שמות תואר, אלא להשאיר לכותב, גם במקרה שסמיכות אפשרית, את הרשות להשתמש גם בספרות חינוכית. ספרות חינוכית איננה ספרות מחנכת, ועל כן מותר לאמר חינוכית. זוהי ספרות העוסקת בבעיות חינוך. שיטה חינוכית איננה שיטה מחנכת. דומני שיש טעות בעניין זה. וכנגד מלה זו שקולים כל שאר הביטויים — חינוכי, או לחינוך, או של חינוך — הכול לפי העניין. ייתכן שאחדים ייכשלו בה, אבל אלה ייכשלו, גם אם האקדמיה תקבע אחרת. אני מבקש, שלא נצטרך לעבור על כל מונח לחדר.

הא' טורסיני: לא הייתה כל כוונה לכבול את הכותב.

הא' רבין: כשנרשמתי לוויכוח, רציתי לומר, שהבעיה אינה רק של העברית. זוהי בעיה הקיימת בהרבה שפות. בצרפת נלחמים נגד ה"תארת" ונדמה לי, שכאן יש עניין של דרכי המחשבה שלנו כיום, וכל השפות המודרניות הולכות באותה הדרך. ואולם הא' מירסקי שכנע אותי בחשיבותו של שם שם-התואר ובערכו, בהוכיחו, ששם התואר חינוכי שקול כנגד שבחינוך, לחינוך וכו'. שם-התואר מאפשר לנו להביע קשר מחשבתי בלי הצורך להסבירו בדיוק. למעשה הוא כל כך נוח, שהוא טוב מכל הביטויים האלה. הא' מירסקי אומר, שאנו גוזלים מהלשון את ההבחנות בין ספרות לחינוך, בחינוך ושבחינוך. ניסיתי בזמן דיבורו להבחין בין אלה, אך דומני, שיש כאן כעין הצרכה, ויש כאן הדבר הטיפוסי להצרכה, שבה הסגוליות של מלות-היהם אובדת. ע"י שימוש בשלושת אלה אנו מאבדים את הערך של בכל"ם. דומה לי שבעצם לא היינו צריכים למחוק חינוכי ופדגוגי, אלא את שאר הציפויים, ולומר, שאדם יכול לבחור בהן — אבל לא כמינוח מדעי. אשר למהנדס החשמלי, זוהי שאלה של שיוך חשמלי לאחת מן המורפימות של מהנדס. כאן בעית ה"מיסגור" (bracketing), שאלה תחבירית שהורה, שאין לערבבה עם בעית שם-התואר חינוכי. דומני, שחינוכי במונח מחנך איננה בסדר. זהו תרגום בלתי מוצלח של educational. נדמה לי, שאנו צריכים לקבוע, שחינוכי במקום מחנך אינה מלה עברית, אבל חינוכי במונח של חינוך נכון הוא.

הא' בן-נן: לא נוכל לפתור את בעית המינוח בלא הדיון העקרוני. מוטב, שנדחה את החלטתנו על מונחים אלה עד לאחריו. כדאי להעמיד את הדיון העקרוני בישיבת המליאה הקרובה, ואנו נתקדם בינתיים בדיון במונחים האחרים שברשימה.

הא' בנעט: אני מסכים לדברי האדונים טורסיני ורבין, ואם אפשר להשיג רוב בעד דעה זו — מה טוב, אך אם תועלה השאלה לוויכוח עקרוני במליאה עתידה, יש למסור את העניין לפני כן לוועדה שתכין חומר ותציע, באילו תנאים מותר להשתמש ביו"ד הסופית, ובאילו תנאים אסור. בוועדה זו צריכים להשתתף חברים משני הצדדים. רק אחרי הכנה כזאת יש למסור את העניין לדיון במליאה.

הא' דותן: עלינו לתת את הדעת גם לבהירותם של צירופים מעין אלה בשימוש למעשה, למשל, כשהם באים בהקשר, ויש להוסיף להם שם תואר. לדוגמה: זרם חינוכי עצמאי הוא מושג ברור; אך מהו זרם בחינוך עצמאי? חינוך עצמאי או זרם עצמאי? סקר חינוכי מקיף —

ברור וחד משמעי; אבל סקר של חינוך מקיף נשמע בו מובן אחר. השימוש בתארים (חינוכי וכיו"ב) יש לו יתרון גדול מבחינת בהירות ההבעה.

הא' טורסיני: אנו יכולים לדון דיון עקרוני על מקום התארים הנוספים בלשוננו, אבל זוהי שאלה כללית, שהדיון בה יכול להימשך זמן מה, ומקומו בוועדה שהרכבה צריך להיות שונה. זוהי שאלת השקפת עולם בהתפתחות לשוננו בכלל. יש גם שאלה זו, אם באמת הצירוף בבכ"ם הוא הדרך המסורתית, הרי אין זה המשך לסגנון התנ"ך, אלא מה שנולד בהשפעת הערבית בימי הביניים. אין ספק שהצורך בתארים הוא שהלך וגבר בכל לשון ולשון, ואני חושב שאנו צריכים לקבל לפחות את ההכרעה הזאת, שאין לוותר על תארים מקצועיים בלשוננו. אולי נקבע זאת במפורש.

יש דרך אחרת — דרך התפתחות שבכל לשון ולשון, שהייתה נוהגת להביע כזאת בעקיפין (בכ"ם ומשפטי זיקה). במקום אשר במקום זה — מקומי, ובתנ"ך מנחתי, מעכתי, במקום בן מעכה — היום היינו מהססים, ולא נאמר דווקא דגניתי. דווקא התנ"ך בחר בתארים. יש שהרחבנו את השימוש, ויש שהמעטנו. לא נמצא הגדרה טובה יותר מזו שמצאה הוועדה ש"הכול לפי העניין". והעניין פירושו: עניין הלשון ואף של המקצוע. נדמה לי שצריך לקבל כלל, שאין לכבול את השימוש בתארים.

בעד הכלל שאין לכבול את השימוש בתארים
הצביעו 13.
ההצעה נתקבלה.

הא' בן-חיים: אם נאסוף את כל החומר ואת כל האפשרויות, יימשך הדבר שנים. אני מציע לצמצם את הדיון למונחים בחינוך שאנו משתמשים בהם, ואותם לדון לפי הצורך.
הא' אורמיאן: הוועדה הציעה להשתמש בתארים מסוימים. את השאלה הציג הא' מירסקי. לאחר שהסכים, שייתכן השימוש ביסודו של דבר, מציע אני, כי נמשיך בדיון.
הא' טורסיני: אף על פי כן אני מציע למחוק את ההערה, כי די בכך אם נאמר שיש אפשרויות שונות, שכולן מותרות, אלא שלפי העניין יוכרע השימוש בהן. מי שחושב שהוא בעל סגנון, יכריע בעצמו, ואחר יפנה אלינו בשאלה.

הא' מלצר: אחרי ההצבעה ירדה השאלה הזאת מהפרק. כיוון שמותר להשתמש בצורת התואר — המונחים כשרים.

הא' טורסיני: יש שאלה, מתי תוכל להשתמש בזה ומתי באחרים — וזה תלוי בסגנון. הדרכים אינן שקולות, ואין להחליפן. ההערה טעונה שינוי בניסוח.
הא' אורמיאן: "המונחים... יש להשתמש בהם לפי העניין מצד הלשון ומצד התוכן".
הא' מירסקי: יש כאן אסכולה הגורסת, שאם בלועזית יש למונח רק מלה אחת, גם בעברית צריך שתהיה לו מלה אחת. אני מתנגד לכך.
הא' טורסיני: יש מקומות הרבה, שאפשר לומר פעם כן ופעם כך. אותו מונח נוח יותר במשפט אחד להרגיש צד זה, ולעתים צד זה.

הא' מדין: ההצעה הבאה העומדת לדיון היא:

educational handbook — ספר שימוש פדגוגי, — לחינוך

הא' ייבין: ספר שימוש אינו נראה לי. כל ספר משתמשים בו. מקובל, כפי שאני זוכר, ספר עזר. זהו תפקידו של ה-handbook — ספר שהולכים לשאוב ממנו ידיעות.
הא' אורמיאן: אינני בא להגן על ספר שימוש. אני רוצה רק להסביר את ההבדל בין ספר עזר ובין ספר שימוש. ספר עזר הוא מילון לנוער, אטלס, קבצים שונים, מקראה, לוחות

נטייה — הוא יותר מספר הלימוד הרשמי. שימושם של אלה בדרך כלל רשות לתלמיד. הם משתמשים להרחבת הנושא, ואילו handbooks הם ספרים המיועדים למדענים. הייתי רוצה לשמור את ספר עזר בשביל auxiliary book.

הא' טור-סיני: השאלה היא, אם ספר שימוש הולם את העניין.

הא' בן-נון: אפשר היה לטעון את טענתו של הא' ייבין גם על handbook: הרי כל ספר ניתן ליד. גם לא ייתכן, שנתפוס ספר עזר דווקא ל-handbook, כדי לחפש אחר-כך תרגום ל-auxiliary book. ספר שימוש טוב יותר לגבי handbook; ועוד אציע אולי ספר לעיון, או מכלול.

הא' טור-סיני: אני מבין, שהכוונה לספר לשימוש נוסף, אחר. יש בלשון ביטויים שגולדו כקיצורים, ספר יד — שאתה יכול להשתמש גם בו. במובן כזה לא הייתי מתנגד לספר שימוש. הא' זיידל: אני מציע בשביל handbook — ספר על-יד.

הא' טור-סיני: אולי אפשר לתת שני הביטויים: ספר שימוש, ספר על-יד.

הא' מלצר: ספר עזר וספר שימוש הם שמות נרדפים היום, ואין הבחנה ביניהם, אם כי אני מעדיף ספר עזר על ספר שימוש. לעיוננו אני מציע ספר השלמה או ספר השלם או ספר משלים, ולא להבחין בין ספר שימוש לספר עזר. ספר השלם הוא ספר, שהתלמיד קורא בו בבית להשלמת ידיעותיו, נוסף על ספר הלימוד, כגון מקראה היסטורית.

הא' טור-סיני: handbook הוא ספר הכולל את כל הידיעות לשימוש המלומד. אני חושב, שגם ספר שימוש וגם ספר על-יד אפשריים.

הא' לייבל: ספר עזר יכול להיות בו בזמן גם ספר שימוש. לוחות טריגונומטריים הם ספר שימוש, אבל יכולים הם להיות ספר עזר למהנדס בעבודה. מילון קצר הוא ספר עזר. אבל המילון בספרייה הוא ספר שימוש. ספר שימוש לא יש המקצוע; ספר עזר — לתלמיד.

בעד ספר שימוש הצביעו 12; בעד ספר על-יד — 4.

נתקבל: ספר שימוש.

הא' מדן: ההצעה הבאה:

discipline — משמע

הא' ברגרין מציע: למד משמעת.

הא' טור-סיני: אפשר גם: הקנות משמעת, השליט משמעת, הטיל משמעת.

הא' רבין: to discipline — האם במובן של להעניש, או במובן של ללמד משמעת?

הא' אורמיאן: כאן הכוונה להטיל משמעת בבית הספר. לכן ללמד משמעת

אינו מתאים כאן.

הא' בן-נון: העיר בצדק פרוף' טור-סיני, שנכון כל צירוף של פועל לשם משמעת, כגון: להקנות משמעת, להשליט משמעת; אך נראה, שהמציאות תובעת מלה אחת, ולא נוכל לעקוף את ההר הזה ולהשתמש בצירופים. ואם מותר בינוני של פעל (ממושמע) הרי אפשר להכשיר גם את הפעל כולו בבניינים הכבדים.

הא' ברגרין: אני מתנגד לעשות את לשוננו אנגלית או גרמנית. יש להשאיר את שימושי העברית כמו שהם. למד משמעת פירושו גם להרגיל למשמעת, אלא שאפשר גם לצרף פעלים אחרים לשם משמעת, ואין צורך שמשמעם האקדמיה יתורגם פועל לועזי זה במלה אחת, בפועל חדש. המלה ממושמע אינה מכריחה אותנו להכניס גם משמע בבניין פעל. אני מבקש להיזהר ולא להיגרר אחרי לשונות אירופה, ואין זה נוגע לפועל משמע בלבד.

הא' טור-סיני: אין הדין של ממושמע שווה לדינו של הפועל משמע. גם בגרמנית משמע

רק הבינוני, ואפשר לקבל ממושטע כציון לטבע של אדם. גם דעתי היא, שאם אומרים ממושטע, אין צורך דווקא בפועל משמע, אפשר לומר הנהגה, הקנות משמעת. הא' בן-חיים: יש מלה מסופק, והפועל סיפק משמעותו שונה מן מסופק (מוטל בספק).

בעד הפועל משמע הצביעו 4; נגד הפועל משמע — 10.

ה ה צ ע ה נ ד ח ת ה.

הא' טור-סיני: ההצעה לא נתקבלה, ועל כן הצירופים מובנים מאליהם.

הא' מלצר: מה יבוא במקום משמע?

הא' טור-סיני: לא יבוא במקומו דבר.

הא' מלמד: אני מציע, שהמליאה תחליט על הקנות משמעת.

הא' טור-סיני: אין בזה חידוש, ולמה נצביע?

הא' רבין: אני מציע לוועדה לבדוק יפה, אם to discipline זה להטיל משמעת או להעניש.

ב. הא' טור-סיני: בנוגע להחלטה אחת שלנו במונחי הביטוח נתקבל ערעור ואני רוצה להביא אותה בפניכם.

הא' מרדן קורא את דברי הא' איתן על המונח העברי ל־pool, שנתקבל ברשימת מונחי הביטוח:

"ריכוז: ברשימה א' של מונחי המנהל הציבורי קבעה המליאה לעניין זה את המלה ריכוז, על מנת שתשמש בצירופים כגון: ריכוז של מכוניות (הנשלחות משם בשעת הצורך בהן), ריכוז של כתבניות (ששם נעשות עבודות כתיבה בשביל מחלקות שונות)".

אחר כך נקבע תרגום זה לאותה מלה לועזית אף ברשימת מונחי ה' ב' ט' ה, ועל ההלטה זו מערערים בעלי המקצוע באמנם: א) ריכוז דרוש להם במונח אחר (concentration); ב) pool בביטוח ובכלכלה אינו דומה במשמעו ל־pool במנהל הציבורי, המונח pool, המשמש בביטוח ובכלכלה באנגלית, בצרפתית ובגרמנית, מוגדר במילון של Sloan & Zurcher כך: צירוף לא-הדוק של בעלי עסקים לתכלית מסוימת, לעתים תכלית ארעית. לעניין זה בחר ועד הלשון העברית בשנת תש"ג (מונחי כלכלה עיונית, "לשוננו" י"ב, עמ' 190) את המלה העברית המקורית פִּיט, על סמך "כיס אחד יהיה לכולנו" (משלי א, יד) ו"שלושה שהטילו לכיס" (משנת כתובות י, ד), שכן עניין כִּיס במקורות אלו קרוב מאוד לעניינו. המליאה מתבקשת אפוא לִבְטֹל קביעת ריכוז במונחי הביטוח ולהחזיר ולאשר את קביעת ועד הלשון העברית: כִּיס = pool. אם כן, יהיה הפועל הטיל לכיס, כבמשנה הנ"ל. אבל בעלי המקצוע מבקשים גם קביעת מלה אחת: פִּיט (to pool), כִּיּוּס (pooling). [בחקלאות משתמשים בפועל כִּיס לעטיפת פירות בכיסי נייר לשמירתם ממזיקים].

הא' רבין: בנוגע לכיס יש הסכמה, כפי שאני מתאר לעצמי. אני מציע הִכִּיס (הפעיל) במקום פִּיט.

הא' ייבין: ברצוני להעלות אפשרות אחרת. מלה זו נדונה בוועדה שהייתה קיימת לעזרת המתרגם העברי הראשי וקבענו בזמנו סִבְלֶת — קבלנים שקיבלו על עצמם ביחד עניין אחד. אני מעלה הצעה זאת, שהרי מדובר לא רק בכסף, אלא גם בידע, אמצעים טכניים, כגון הביטוי האנגלי pooling resources.

הא' שלי: המלה כִּיס נכונה כשמדובר בקופה, במקום שהכסף מצוי בו. אבל אם הכוונה לאיחוד הוזה, לחבר האנשים, אי אפשר לומר כִּיס: קם בירושלים כִּיס של יצרני נעליים? יש אפוא להפריד בין המושגים. ומכל מקום אי אפשר להשתמש בפועל כִּיּוּס, כשמדובר בענייני כספים. זה יעורר צחוק. המונח טיבולת פירושו בתלמוד הצטרפות אנשים לסעודה משותפת, כשכל אחד מביא אתו מנת אוכל, והוא עניין אולי ל"פיקניק", אך לא ל־pool.

הא' טור-סיני: צדק הא' שלי במה שאמר, שעל יסוד ההוראה היסודית, זהו עניין הכיס המשותף שבו ניתן הכסף, אבל אם כִּס יכול לשמש בהשאלה לעניין צירוף אנשים — זהו ספק. הייתי אומר, שתשב הוועדה עוד הפעם, ויצטרף אליה עוד מישהו מאתנו, וניפה את כוחם למצוא מונח מתאים.

הא' לייבל: כיס יכול לשמש לצורך שלפנינו כמונח מושאל. אבל לא הפועל כִּיס: אפשר לומר עשו כִּיס.

הא' בן-נון: יש לפסול לחלוטין את הצעת כִּיס. אין זה ה־pool, שאנשי המקצוע מתכוונים אליו. דומני, שאם רוצים לתפוש את המושג של התחברות מקרית של בני מקצוע מסוים, טוב ביותר, שנוחזר לשרש חבר, כגון: חֶבֶר או חֶבֶר; והפועל יהיה: התחבר.

הא' הנמן: יש להצעה כִּיס שני יתרונות חשובים: (1) בעלי המקצוע כבר משתמשים בה. (2) היא מבוססת על החלטת ועד הלשון. pool אפשר ורצוי לתרגם במונח המצומצם כאן, לפי בקשת בעלי המקצוע, כי רצוי להימנע מתרגום מלה לועזית על כל היקף משמעותיה במלה עברית אחת דווקא — במקום פִּיס הייתי מציע את הצעת פרופ' רבין בתיקון קל: הֶכִּיס, בכ' דגושה, דוגמת הניח. אך לבעלי ההצעה דחופה כרגע ביותר החלטה על השם כִּיס ועל הפועל הטיל לכִּיס.

הא' בן-חיים: חיפשנו לפני כן מלה בשביל pool, ומצאנו ריכוז, אבל ועדה אחת לא יכלה לקבל ריכוז, ואם כן שוב אין לנו מונח כללי בשביל pool, כי ריכוז אינו מתאים לכך. כל זמן שלא נמצא מלה כללית אני חושב, שמוטב להסכים לכִּיס, שנתקבל בשעתו בוועדה למונחי הכלכלה, והיא מלה עברית מקורית, ששימשה במשמעות קרובה לעניין. ואל נעכב את הדפסת המילון. הא' בנעט כבר ראה את המלה כִּיס בעיתונים.

הא' טור-סיני: אני מציע לשתף את מר שלי בוועדה שתדון בעניין זה, וניתן לוועדה ייפוי כוח להכריע, וכך לא יתעכב העניין.

הא' מלצר: מדוע הומצא עניין זה ברגע האחרון? לא היה פנאי לחשוב על כך.

הוחלט ללא התנגדות למסור את הדבר להכרעת הוועדה.

ג. הא' לייבל: האם אפשר לקבל במליאה אינפורמציה, למה לא קוימה עד עכשיו ההחלטה מלפני למעלה משנתיים להביא לדיון במליאה את דרכי עבודתה של האקדמיה, כפי שהוצע בהצאתו של הא' סדן?

הא' טור-סיני: השאלה הזאת טובא במנהלה, ואחר כך נביא את החלטת המנהלה לשיבת המליאה.

הישיבה הארבעים ושלוש

ביום ה' בניסן תשכ"א, בשעות 4—7.30 בערב בבית האקדמיה.

הנוכחים: חבר הכבוד הא' סלושץ.

החברים האדונים אברמסון, בן-חיים, בנעט, טור-סיני (יו"ר), ייבין, קוטר, שירמן.

החברים-היועצים האדונים בן-נון, זיידל, לייבל, פרץ, שלי.

חבר הוועדה למונחי החינוך הא' אורמיאן.

חבר הוועדה למונחי תרבות הגוף הא' נשרי.